

Чукот Світлана Анатоліївна,
кандидат філософських наук,
докторант Української Академії
державного управління
при Президентові України

Чого не вистачає сьогоднішній правлячій еліті України?

Наш час, як і будь-який інший час радикальних змін в суспільному житті певної держави, потребує людей, здатних не лише зрозуміти всю необхідність реформування головних сфер реалізації суспільної життєдіяльності, але й здатних організувати, напрацювати і втілити в життя ці реформи. Щоб мати можливість це здійснити потрібно володіти реальною владою та досконалим механізмом її здійснення. Будь-яке суспільство має групу людей, які тримають владу в своїх руках і керують процесами її реалізації. Іншими словами - кожне суспільство, не залежно від рівня свого розвитку, має правлячу еліту, тобто ту, що здійснює управління не лише політичними процесами в державі, а й визначає напрямки та зміст державної політики взагалі. Правлячу еліту не слід плутати з елітою творчою. Так, якщо творча еліта займається творенням та розвитком духовної культури (у вигляді певної культурної спадщини), то правляча еліта в галузі культурі визначає Що Саме і Як Саме повинні засвоювати, вивчати, сприймати за своє громадяни тієї чи іншої держави з усієї різноманітної культурної спадщини людства, а також - Що Саме і Для Чого Саме повинні творити митці цієї держави.

Не буде зайвим при розгляді сутності правлячої еліти, звернутися до поглядів щодо цього питання відомого українського мислителя - В.Липинського, який в своїх творах, розвиваючи теорію еліти, зазначає, що керівництво в перетворюванні всякого пасивного, хоча і відмінного від інших, але часто національно несвідомого колективу, в організовану, усвідомлюючу себе націю і керівництво у творенні всіх нових форм громадського життя вже усвідомленої нації - виконує скрізь і завжди певна активна меншість, яка, завдяки своїй матеріальній і моральній силі, висувається на чоло нації і творить динамічні - матеріальні і духовні - громадські цінності, що потім переймаються і присвоюються пасивною більшістю нації,

об'єднуючи її весь час в один суцільний, усвідомлюючий себе національний організм. [1, 444]

Отже, на думку мислителя, скрізь і завжди є активна меншість, яка організує, здійснює керівництво і править - і є пасивна більшість, яку організують, якою керують і якою правлять. Активна меншість, щоб здійснювати керівництво і організацію державного життя повинна мати владу і можливість примусу; цю владу може їй дати тільки її власна сила; скрізь і завжди внутрішня сила сильніших править внутрішньою слабкістю слабших; за занепадом внутрішньої сили правлячої меншості йде неодмінно занепад її влади і сама тільки матеріальна сила не дає тривалої та сильної влади, бо влада тільки тоді тривала та сильна, коли її сила узаконена, коли вона авторитетна, коли вона підкоряється якомусь одному, всіма прийнятому та зобов'язуючому усіх - і сильних і слабих - законові. Своє організуюче завдання активна меншість може виконувати гарно і погано. Іншими словами, методи, якими вона здобуває собі владу, береже цю владу і примушує цією владою пасивну більшість виконувати свої бажання, можуть сприяти організації, об'єднанню і розвитку цілого колективу або можуть цій організації, об'єднанню і розвитку шкодити: можуть збільшувати матеріальну і моральну силу правлячої меншості, або можуть цю силу зменшувати. Цю активну - правлячу та організуючу - меншість нації, не зважаючи на ті чи інші ознаки цієї меншості та на час і місце її появи, В.Липинський називає національною аристократією, тобто людьми найкращими в нації. Найкращими на підставі того, що вони власне в даний момент стоять на чолі організаційних (політичних, культурних, економічних) установ даної нації, що їм належить влада, і що нема серед кандидатів до влади інших активних груп нації - такої, яка б була від них краща та сильніша і тому могла цю пануючу аристократію усунути.

Дослідник звертає свою увагу також на постійне відновлення або зміну аристократії, головна причина якого лежить в тому, що розвиток матеріальної культури нації, який відбувається, під керівництвом даної аристократії, переростає політичні організаційні форми, витворені для нації владою аристократії. Під

впливом цього процесу, за панування аристократії формуються нові активні групи, які, спираючись на нові умови громадського життя, що утворились під пануванням старої аристократії, мають бажання усунути цю стару аристократію, захопивши владу в свої руки, відповідно до своїх відмінних устремлінь, інакше організувати і керувати нацією. Подальший розвиток такої нації продовжується під владою аристократії, яка вийшла переможницею з цієї зовнішньої чи внутрішньої війни або ж затримується, коли така нова національна аристократія не зорганізувалася. Тоді нація звичайно потрапляє “в неволю”, тобто під керівництво чужих, сильніших, ніж власна, національних аристократій, іноді перестаючи при цьому бути нацією. Бо без своєї власної національної аристократії - без такої меншості, яка б була настільки активна, сильна та авторитетна, щоб зорганізувати пасивну більшість нації з середини, і тим захистити її від будь-яких ворожих зазіхань зовні - немає і не може бути нації.

Заслугує особливої уваги в наш час той момент в роздумах В.Липинського, де він зазначає, що крім матеріальної сили, будь-яка національна аристократія, коли вона прагне своєю владою організувати пасивні маси нації, повинна мати в очах цих пасивних мас моральний авторитет. Не досить прагнути до влади і навіть володіти (опосередковано чи безпосередньо) державним апаратом та землею і фабриками своєї нації - потрібно ще так зорганізувати своє прагнення влади і так володіти засобами війни і засобами продукції, щоб ця влада і ця сила мали в очах цілої пасивної маси нації моральне підґрунтя, моральне виправдання. Моральний авторитет національної аристократії лежить в основі законності влади і правової свідомості всіх націй в тих часах їх історичного існування, коли влада є дійсно владою, коли аристократія є дійсно аристократією і коли кризи авторитету не руйнують життя націй. Фактичний моральний авторитет національної аристократії залежить від взаємодії двох чинників:

1) від громадської моралі тих, хто хоче організувати, хто хоче правити - тобто від громадської моралі національної аристократії;

2) від ступеню прийняття тими, кого організують, ким правлять (пасивними масами), тих форм громадської організації, які, відповідно до своїх моральних норм, створює активна національна аристократія.

Дослідник приходять до висновку, що коли провідна верства даної нації має слабку пам'ять, слабку свідому волю і слабку інтелігентність при сильній емоційності і коли вона пам'яті, волі і інтелігентності в собі не хоче розвивати, то нація з такою провідною верствою не може мати ані політичної культури, ані побудованого на ній власного державного життя. Така нація може тільки вічно "відроджуватись", перебувати в стадії вічного політичного булькотіння і стихійного примітивізму, в стадії недорозвиненої, незреалізованої, недержавної нації. Головними видимими ознаками слабкої пам'яті в нації є:

- малий розвиток історичної науки, рідної історії;
- брак історичних легенд;
- брак пошани до справ, могил та імен предків;
- великий нахил до денаціоналізації і всякого роду "зміновіховства" серед провідної верстви;
- велика чутливість на найбільш абсурдні для реальних умов існування нації, чужонаціональні поступові і революційні доктрини;
- слабкість консерватизму, яка є наслідком слабкої пам'яті і безтрадиційності в сучасному.

Аналізуючи актуальні питання стану та розвитку еліти в сучасному світі, О.Тофлер акцентує увагу на зростаючому розвалі здатності правлячої еліти приймати вчасні й компетентні рішення, що приводить до зміни найглибших владних відносин в суспільстві.[2, 310] За нормальних, не революційних обставин еліта в будь-якому суспільстві використовує політичну систему для зміцнення своєї здатності керувати і просуватися до намічених цілей. Її влада визначається тим, що вона має здатність спонукати до того, аби щось відбулося чи аби чогось не допустити. Сьогодні еліта більше не може передбачати результати своїх власних дій.

Політичні системи, за допомогою яких вона діє, застаріли й переобтяжені швидкоплинними подіями, що незважаючи на їх жорсткий “контроль” з боку еліти, наслідки часто бувають протилежними.

Проте, це не означає, що влада, яку втрачає еліта, дістається решті суспільству. Влада не передається; вона в зростаючій мірі дістається випадково, так що час від часу ніхто не знає, хто за що відповідальний, хто має реальну (на відміну від номінальної) владу, і як довго така влада протримається. В цій вируючій напіванархії звичайні люди, на жаль, стають не лише цинічними стосовно своїх “представників”, але - що є більш загрозливим - взагалі щодо самої можливості бути представником. Для сучасного стану суспільного розвитку притаманне те, що громадяни відвертаються від своїх політичних лідерів і урядових чиновників. Вони відчують, що політична система (яка мала б служити кермом або стабілізатором у суспільстві) сама виявилась розбитою, нікчемною й такою, яка безконтрольно розгойдується. Не тільки в Сполучених Штатах, але в більшості країн Другої хвилі, у котрих зміни Третьої хвилі пробили прогалини, як зазначає дослідник, існує глибокий політичний вакуум - якась “чорна діра” в суспільстві.

В наш час більшості людей притаманна віра в так званій “месіанський комплекс” - в ілюзорне уявлення, згідно з яким ми начебто можемо певним чином врятувати самі себе, замінивши лідера, котрий перебуває на вершині владної структури. Можна сказати, що велика хвиля попиту на “сильну владу” точно збігається з новою навалою авторитарно орієнтованих груп, котрі сподіваються скористатися із занепаду представницького уряду. Цей зростаючий галас за сильне керівництво ґрунтується, на думку Тоффлера, на трьох хибних концепціях, перша з яких є міфом про ефективність авторитаризму. Лише декілька ідей ще більш поширені, ніж уявлення про те, що диктатори (якщо не щось інше) “зроблять так, що поїзди придуть вчасно”. Сьогодні так багато інституцій розвалюються, а непередбаченність стала такою звичайною, що мільйони людей з готовністю продавали б частину своєї свободи (найкраще, коли б когось іншого) для того, аби примусити їхні економічні, соціальні і політичні поїзди придуть вчасно. Однак

сильне керівництво - і навіть тоталітаризм - надто обмежені для того, щоб діяти з ефективністю.

Іншою помилкою в цьому прагненні сильної влади є припущення, що той стиль керівництва, який спрацьовував у минулому, буде працювати тепер або в майбутньому. Коли ми думаємо про сильне керівництво, ми постійно звертаємося думкою до таких відомих постатей як Наполеон, Рузвельт, Черчілль, де Голль та інші. Проте різні цивілізації потребують у значній мірі різних якостей керівної влади. І те, що є сильним в одному випадку, може бути недоречним і катастрофічно слабим в іншому. [2, 319] Так, звернувши свій погляд в історію, можна побачити, що в період Першої хвилі (за визначення О.Тоффлера), коли цивілізація базувалася на селянському укладі, доступ до влади, як правило, залежав від походження, а не від власних досягнень. Монарх мусив був опанувати деяким набором практичних навичок - здатністю вести воїнів у бій, хитро нацьковувати своїх баронів один проти одного, вмінням влаштувати вигідний шлюб. Писемність та широке застосування абстрактного мислення не належали до основних потреб. До того ж, можновладець, як правило, мав свободу використовувати свої повноваження для задоволення найпримхливіших, навіть ексцентричних потреб, не стриманих конституцією, законодавчою владою чи суспільною думкою. Якщо потрібно було щось затвердити, то для цього достатньо було невеликого гурту знаті, лордів і міністрів. Лідер, здатний організувати таку підтримку, був "сильним".

Навпаки, лідер Другої хвилі мав справу з безособовою і в зростаючій мірі з абстрактною владою. Він повинен був вирішувати набагато більше питань з ширшого набору проблем від маніпулювання засобами масової комунікації до управління макроекономічними процесами. Його рішення повинні були пройти через низку організацій і відомств, складний взаємозв'язок яких він мусить розуміти й узгоджувати. Він повинен був бути грамотним і здатним до абстрактного мислення. Замість невеликої групи баронів, він мусив був дурити велику кількість еліт і субеліт. Окрім того, його влада - навіть, якщо він є тоталітарним диктатором -

обмежена, принаймі номінально він змушений рахуватися з конституцією, правовим прецедентом, вимогами політичної партії й силою громадської думки.

У “слабкості” сьогоднішніх лідерів, на думку дослідника, менше всього винні їхні особисті якості, адже вони є наслідком розвалу інститутів, від яких залежить їхня влада.[2, 320] Фактично, їхня уявна “слабкість” є прямим наслідком їхньої зростаючої “влади”. Так, оскільки Третя хвиля продовжує трансформувати суспільство, піднімаючи його на більш високий рівень різноманітності й складності, то всі лідери стають залежними від зростаючої кількості людей у прийнятті і впровадженні рішень. Чим могутніші засоби знаходяться у розпорядженні лідерів (надзвукові винищувачі, ядерна зброя, комп`ютери, телекомунікації), тим більше, а не менше, стає залежним лідер. Це співвідношення є незламним, оскільки воно відображає зростаючу складність, на яку спирається сьогоднішня влада. Саме з цих причин виникаюча цивілізація Третьої хвилі вимагає зовсім нового типу керівництва. Якості, потрібні для лідерів Третьої хвилі, ще не до кінця ясні. Можна виявити, що сила лідера полягатиме не в його надмірній наполегливості, а якраз в його здатності прислухатися до інших; не в його бульдозерній силі, а в здатності до творчої уяви; не в манії величності, а у визнанні обмеженої природи лідерства в цьому новому світі. [2, 321] Можливо, лідери завтрашнього дня повинні будуть мати справу з децентралізованим і розподіленішим суспільством - воно буде навіть більш диверсифікованим, ніж теперішнє. Вони вже ніколи не зможуть бути всім для всіх людей. Лідерство, мабуть, буде більш ситуативним, колегіальним і погодженим.

Отже, всі розглянуті вище проблеми, що стосуються сутності та діяльності правлячої еліти в будь-якій країні світу, мають своє місце і в Україні. До порівняно недавнього часу в нашій державі правлячою елітою була адміністративно-управлінська інтелігенція, як джерело і засіб влади, та науково-гуманітарна, як допоміжний персонал при обґрунтуванні доктрини соціалізму та ідеологічного забезпечення влади адміністративно-управлінської еліти. [3] Тобто у соціальному відношенні еліти в Україні до недавнього часу поділялись на адміністративно-управлінську, наукову та військову, в національному відношенні всі ці три елітні

групи склалися в переважній більшості з представників української та російської національностей. В сучасному українському суспільстві склалася ситуація, коли інтегративними факторами його виступають переважно негативні чинники. За цих умов відчутно зростає роль еліти, її здатність відповісти на виклики часу, знайти вихід із глибокої економічної та духовно-ціннісної кризи, яку переживає суспільство. Проте в Україні ситуація ускладнюється тим, що владна еліта, як еліта самостійної держави, ще тільки формується. Дослідженню цього процесу було присвячено тему “Становлення національної еліти за умов трансформації українського суспільства: соціально-психологічний аспект”. По цій темі здійснено теоретичні розробки та проведено два загальнонаціональні опитування (грудень 1996 і травень 1997). Обидва опитування проводилися інститутом соціології України спільно із соціологічною та маркетинговою службою “Соціс-Геллап”[4].

Дослідження показали, що 44% опитаних вважають елітою найбагатших людей, 42% - тих, хто обіймає високі посади. Лише 15% респондентів відносять до еліти кращих, найздібніших, видатних у своїй галузі людей. Тобто, нині еліту розуміють передовсім як правлячу верхівку, а не як інтелектуальну силу суспільства. Більш конкретно слово “еліта” у населення асоціюється насамперед із Президентом (41%), міністрами (31%), народними депутатами (32%), бізнесменами (31%), керівниками банків (21%). За регіонами відповіді помітно різняться. Письменники (5%), актори (7%), керівники політичних партій (7,5%), вище військове керівництво (2,5%) посіли дуже низькі місця. Зокрема зазначається, що науковців асоціюють з елітою лише 12% опитаних. Це нижче за лідерів злочинних угруповань - їх віднесли до еліти 14% респондентів. Отже, у нашого населення поняття еліти асоціюється з верхівкою виконавчої та законодавчої гілок влади, а також з багатими, на їхню думку, людьми - підприємцями і керівниками банків. В уявленні пересічного громадянина образ високого представника влади злився з образом багатой людини.

Цікавим є також і те, як населення розглядає правлячу еліту з позиції вкоріненості у владу. Так, на питання “Чи відбулася зміна правлячої еліти в Україні після проголошення незалежності?” лише 8% респондентів відповіли, що вона

цілком змінилася, ще 40% опитаних заявили, що правляча еліта поновилася частково, а 34% вважають, що в правлячій еліті залишаються ті самі люди, що й до проголошення незалежності. Рівень довіри до правлячої еліти дістав крайньої межі. На питання “Які групи людей користуються Вашою довірою?” лише 17,6% відповіли “Президент”. Зовсім незначною довірою користуються міністри (2,4%), народні депутати (3,9%), глави обласних адміністрацій (2,7%), лідери партій (1,2%), підприємці (4,4%), керівники банків (3,1%). Це підтверджує також відповідь на питання: “До кого Ви сьогодні більше прислуховуєтесь, намагаєтесь зрозуміти, де правда, а де неправда в нашому суспільстві?” Таких, що прислуховуються до правлячої еліти, знайшлося лише 1,9% респондентів.

Таким чином, стає більш зрозумілим емоційний аспект ставлення населення до еліти. На питання “Що Ви відчуваєте по відношенню до правлячої еліти?” 21% респондентів назвали “образу”, 13% - “ворожість”. Тобто, третина населення емоційно реагує на правлячу еліту досить активно негативно. Але більшість, точніше - 54%, заявили, що відносно еліти відчувають байдужість. Ці психологічні показники є вкрай несприятливими для зміцнення паростків демократії, для вкорінення засад громадянського суспільства. Отже, наведені результати соціологічного дослідження показують, що нині в населення України склався переважно негативний образ правлячої еліти. Через це еліта не здійснює всіх тих важливих соціальних функцій, які має виконувати в стабільному суспільстві - референтної групи, взірця суспільної поведінки, морально-психологічного мобілізатора та провідника мас. Викликає занепокоєння той факт, що між елітою та масами запанувало величезне відчуження. Зв'язки між ними розірвано. Втрачено довіру мас до еліти. Тобто ми маємо можливість спостерігати ті явища, на які у свій час акцентували увагу розглянуті вище дослідники - В.Липинський та О.Тоффлер. За цих умов майже неможливий конструктивний діалог між правлячими колами і основною масою населення.[5]

Окрім того, слід зазначити, що реформування демократичних інститутів шляхом виборів кардинально змінило спосіб мислення і психологію людей, які займалися проблемами соціального управління. Воно сприяло появі нової генерації

політичної еліти суспільства, формуванню державної свідомості (незважаючи на певні заклики її частини повернутися назад, у минуле) у правлячих колах і суспільстві взагалі. У цілому це можна відзначити як позитивний факт у розвитку українського суспільства у напрямку побудови демократичної, правової держави. Особливий інтерес для дослідників сучасної політичної еліти України викликає соціально-демографічний аналіз її параметрів, здійснений президентом Міжнародної кадрової академії Г.Щокіним. Останній дослідив якісний стан кадрового складу апаратів Адміністрації Президента України, уряду, міністерств та державних комітетів, державних адміністрацій, а також вищих судових інстанцій країни.[5] Вагомим показником при аналізі політичної еліти суспільства є віковий параметр. Дослідження цього чинника засвідчило, що більшість представників політичної еліти України має від 40 до 50 років - 49,5%. Від 50 до 60 років мають за плечима 38,9%, від 60 і більше років - 8%. Не так уже й багато виявилось серед представників політичної еліти осіб, що мають від 30 до 40 років - лише 3,6% від загальної кількості. Характерно, що найбільша кількість "молоді" від 30 до 40 років працює в Адміністрації Президента України - 13,6%, а найменше - в Кабінеті Міністрів - 0,8%.

Суттєвим показником, який характеризує політичну еліту, виступає рівень її освіти. Абсолютна більшість представників має вищу освіту. За профілем освіти переважають ті, хто має технічну освіту - 34,8%, за ними - представники природничих, гуманітарних наук та економісти - по 18,1%; і юристи - 13,6%. Найбільше серед них випускників Київського держуніверситету ім. Т. Шевченка /нині - Національний університет/ - 21,7%; Вищих партійних шкіл і Академії суспільних наук при ЦК КПРС - 8,9%; Київського інституту народного господарства /нині - Економічний університет/ - 7,8% і Київського політехнічного інституту /нині - Національний технічний університет/ - 5%. Велику групу серед сучасної політичної еліти України складають випускники російських /10,6%/ і дніпропетровських вузів /10%/.

На підставі всього наведеного вище можна зробити висновок, що серед

української правлячої еліти посідає незначне місце група спеціалістів або тих людей, хто міг би досконало наладити механізм управління процесами спадкоємності духовної культури на даному етапі розвитку нашого суспільства. А це в свою чергу призводить до тих недоліків, які ми можемо спостерігати в сфері функціонування духовної культури, а саме: до не раціонального та неповного використання духовної культурної спадщини, як світової, так і української; до засилля масової культури, до гальмування (свідомого чи несвідомого) процесів духовної творчості за рахунок матеріальної та фінансової скрути; до знецінення загальнолюдських цінностей тощо.

Для запобігання та уникнення цих та вищезгаданих негативних явищ серед правлячої еліти України слід звернути особливу увагу на її підготовку та відбір. Перш за все це стосується кадрового забезпечення системи державного управління нашої держави. Так, більшість країн світу орієнтується на “мерітократичний” підхід щодо підбору кадрів. Одним із його напрямків є елітарний підхід, сутність якого полягає в ієрархічній побудові системи, доступ до якої мають лише перспективні кандидати на початку своєї кар’єри. За приклад можна навести такі країни, як Франція, Японія та США, а саме: у французькій Національній школі управління відбувається спеціальна практична та теоретична підготовка правлячої еліти; Токійський університет в Японії також займається підготовкою національної управлінської еліти; в США діє Вище адміністративне управління, яке має за мету формування елітної групи в межах державної служби. Не є винятком в цьому відношенні і Україна, хоча механізм кадрового забезпечення державної служби в нашій країні потребує своєї подальшої розробки. Саме з цією метою створена Державна Комісія з проведення в Україні адміністративної реформи.

Слід відзначити особливу роль у формуванні, в межах державної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, національної управлінської еліти, яку здійснює Українська Академія державного управління при Президентові України. За допомогою розробки нових освітніх програм, що відповідають світовому рівневі та якісному викладанню базових курсів з державного управління, соціальної та гуманітарної політики, макро- і

мікроекономіки, політичної теорії, правового регулювання державної і адміністративної систем, місцевого самоврядування тощо, використовуючи при цьому достатньо потужний науково-технічний арсенал, Академія державного управління має всі можливості для формування якісної управлінської еліти в Україні. Саме від дії її випускників слід чекати позитивних зрушень як в сфері державного управління в цілому, так і в окремих його галузях. Зокрема це стосується і управління процесом спадкоємності духовної культури в нашій державі, яке знаходить свій прояв у відповідній культурній політиці.

Підведемо підсумки. Так чого не вистачає сьогоднішній правлячій еліті України? Відповідь одна - єдиної консолідуючої ідеї - державної ідеї, як-то було наприклад в Японії та в Америці. Для того, щоб управляти (керувати) потрібно мати перед собою мету, спільну мету для всіх. Зараз всі говорять про побудову кращої демократичної розвиненої (економічно - перш за все) держави - Україна. Але це лише загальні слова, слова, під якими кожен розуміє своє. Одні - можливість краще жити за рахунок інших; інші - змусити перших жити гірше, ніж вони тощо. Коли мова ведеться про інтеграцію (входження) України в світове співтовариство, то для більшості це пов'язано переважно з отриманням фінансової допомоги - отриманням додаткових коштів для задоволення своїх (власних, а не державних !) потреб.

Ось чому, настав час, щоб переглянути питання щодо того чи бути, чи небути Україні - сильній, незалежній державі, маючій власну історію і власну долю? Україну, яку зараз так любляють розпродувати по шматкам, розпродувати всім бажаючим і при цьому ще прохати їх про це. Чи можна поважати людину, яка сама себе не поважає? Чи буде людина цінити інших, якщо не цінить сама себе? Сучасний парадокс - чим більше лунає слів про любов до своєї країни, тим більше вона зневажається і розпродується, перетворюючись при цьому на своєрідну колонію для іноземних держав. За приклад можна навести всім сумновідомого пана П.Лазаренка, який так дбав на словах про Україну, її розквіт, а насправді - "розквітав" сам та допомагав за її рахунок "розквітати" іншим своїм прибічникам. А тепер - він створює собі імідж політичного вигнанця - в'язня сумління.

На мою думку, є лише єдине вирішення даної проблеми - а саме проблеми браку гідності нашої правлячої еліти (під правлячою елітою я розглядаю не сукупність конкретних її представників, а узагальнююче поняття, яке визначає собою певне суспільне явище). - Слід зробити те, що було вже зроблено колись в деяких сучасних розвинених країнах світу - зокрема таких, як США, Японія та інших. - Виробити одну спільну інтегруючу ідею (в Америці - це ідея так званого Американського Кредо, в Японії - ідея поєднання духовності Сходу з технічними досягненнями Заходу тощо.)

Пропоную зупинитися більш детально на розгляді того, що ж саме відбулося в Японії. Самурайська еліта, коли прийшла до влади, спрямувала свою діяльність у двох основних напрямках: перший - збереження та розвиток національної культури; другий - орієнтація на технічний розвиток Заходу. Її представники здійснили порівняльний аналіз стану справ в своїй країні та в провідних країн Заходу, в наслідок чого прийшли до висновку, що досягнути рівності з цими країнами, Японія може лише за допомогою цільової модернізації. В наслідок цих цілеспрямованих дій з боку правлячої еліти Японії було досягнуто надзвичайних результатів, а саме - із середньовічної країни Японія перетворилася на сучасну розвинену державу, яка міцно тримається на своїх власних ногах і не потребує допомоги з-зовні. Слід особливо зазначити, що одним із наслідків такої модернізації стало збереження і навіть підсилення багатьох аспектів японської культури. [6, 54] Зокрема, цінності, інститути та звичаї, зв'язані з підтримкою соціальної згуртованості, були свідомо збережені. Наприклад, міцно згуртована сім'я на чолі з батьком була взята за ідеал. Окрім того, міф про японську державу як про єдину сім'ю, що походить від одного спільного предка, зберігає вірність спільному лідеру, тобто імператору, свідомо підтримується всією системою шкільної освіти, військової підготовки та офіційною пропагандою. В процесі модернізації японці орієнтувалися і мали за основу, як це вже зазначалося вище, досягнення Заходу в галузі науки, техніки, технологій і навіть політичних та соціальних інститутів, але що стосується культурного життя, спільних

дій по реалізації національних цілей, японці відкинули (відмовилися) від західної ідеї індивідуалізму, котра суперечила сутності національного менталітету японців.

Україна також могла б вдало використати цей досвід Японії, яка і “чужого навчилася, і своє зберегла”. Такою інтегруючою ідеєю в нашій державі могла б стати ідея національної єдності на основі розвитку своєї власної культури та поваги до досвіду інших розвинених країн світу. Під повагою тут розуміється не сліпе копіювання та запровадження чужих здобутків, а конструктивно-критичний підхід до нього з врахуванням нашої національної специфіки та захисту суверенітету України від іноземного втручання. Саме в цьому і полягає шляхетна місія нашої правлячої еліти і саме на це вона повинна витратити свої зусилля, а не грузнути у мізерних взаємних чварах та образах.

Література:

1. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму // Політологія. Кінець XIX - перша половина XX ст.: Хрестоматія. - Львів: Світ, 1996. - С. 328-477.
2. Тоффлер Олівін. Третя хвиля // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. Віталій Лях. - Київ.: Либідь, 1996. - 384 с.
3. Потульницький В.А. Теорія української політології. Курс лекцій. - К.: Либідь, 1993. - 192 с.
4. Шульга М. Соціально-психологічні розвідки в інституті соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 1998. - №1-2, С. 243-255.
5. Бебик В. Державно-політична еліта України: проблеми і перспективи самоорганізації // Командор. - 1997. - №3-4. - С. 2-6.
6. Технологии политической власти: зарубежный опыт. Кн. дайджест / В.Н.Иванов, В.Я.Матвиенко и др. - К.: Вища школа, 1994. - 263 с.